

práva životního prostředí chybí podkapitola, která by se věnovala slovenské právní úpravě, je zde tedy rozhodně prostor pro další dopracování a komparaci.

V závěru monografie pak obě editorky přehledně shrnují veškeré dosažené poznatky, jež jsou navíc v obou oblastech podloženy statistikami, které byly poskytnuty nevládními organizacemi. Knihu považují za velmi zdařilou, a to nejen díky netradičnímu tématu, kterým se zabývá, ale i způsobu, jaký k jeho řešení autoři zvolili. Věřím tedy, že představuje velký přínos pro obě oblasti právní vědy a bude zdrojem informací nejen pro vědeckou veřejnost, ale i pro zájemce o hlubší vhled do problematiky.

Barbora Křížová*

Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte 2020: Romanistische Abteilung, Germanistische Abteilung, Kanonistische Abteilung

Pochvalné slová na adresu *Zeitschrift der Savigny Stiftung für Rechtsgeschichte* by boli nielen zbytočné, ale z nepatrnej strany autora aj trochu nepatričné. Počas svojej existencie sa stali jeho tri sekcie (zamerané na rímske právo, právne dejiny a kánonické právo) etalónom vedeckého výskumu v oblasti dejín práva na európskej a svetovej úrovni. Tradícia každoročne vydávaného časopisu nás nabáda k tomu, aby sme sa bližšie oboznámili s obsahom jeho najnovšieho ročníka.

A. Romanistische Abteilung

V auguste 2020 bol publikovaný ako prvý už 137. ročník romanistickej sekcie. Zároveň ide o druhé vydanie pod hlavičkou nemenej známeho nakladateľstva De Gruyter (Berlín). Nový vydavateľ nastúpil po istom intermezze, keďže od roku 2017 sa na zostavovaní časopisu už nepodieľa spoločnosť Böhlau Verlag (Köln – Wien – Weimar), ktorej právny predchodca stál pri samom zrode tohto projektu.

Hneď v úvode čitateľa zaujme výborná štúdia *Dietmara Schanbachera*, profesora rímskeho a občianskeho práva na Právnickej fakulte v Drážďanoch, o fenoméne recepcie práva v antike.¹ Autor sa opiera o známu premisu, že Rimania vyslali kodifikátorov Zákona XII. tabúl do Grécka, aby odtiaľ načerpali inšpiráciu k vlastnému zákonodarnému dielu. Hoci táto teória býva vo vedeckých kruhoch podrobená kritike ako nereálna, autor sa snaží nájsť dôkazy, ktoré by dokázali práve jej opodstatnenosť. Zdá sa, že argumenty v jej prospech našiel na tabuli 5, 3 (*Uti legassit super pecunia tutelave suae rei...*),² ktorú porovnáva so Solónovým zákonom o testovaní v rámci dedičského práva. Ide o sympatický príspevok k oslabeniu výrazne kritického postoja k zaužívaným naratívom v rímskom práve a v právnej histórii, ktorý začal prevládať v druhej polovici dvadsiateho storočia.

* Ing. Mgr. Barbora Křížová. Právnická fakulta Univerzity Karlovy.

¹ SCHANBACHER, Dietmar. Zum Phänomen der Rechtsrezeption in der Antike. *ZSS, Rom. Abt.* 2020, 137, s. 1–38.

² Ako kto ustanovil o svojom majetku alebo poručení nad svojím hospodárstvom, nech je tak po práve. Porovnaj: SKŘEJPEK, Michal. *Prameny římského práva*. Praha: Lexis-Nexis, 2004, s. 34–35.

Druhá štúdia pochádza z pera profesora *Matthiasa Armgardta* z Právnickej fakulty v Kostnici, ktorý zachytáva význam starobylého židovského práva pre rímske právo na príklade rabínskej recepcie gréckej formy testamentu (*diathēkē*), čo následne komparuje s rímskoprávnym inštitútom darovania pre prípad smrti (*donatio mortis causa*).³ Autor sa zaoberá vplyvom orientálnych a gréckych práv na vývoj židovského právneho myslenia v tanaitickom období po zničení Druhého chrámu. Popisuje charakteristické črty gréckeho *diathēkē* a židovského *diathīqī*, svoje zistenia následne konfrontuje s náukou rímskeho práva. Táto stať predstavuje obohatenie pretrvávajúcej diskusie o vzájomnej interferencii orientálnych práv, gréckeho a rímskeho práva, pričom túto problematiku čitateľovi predkladá na konkrétnom príklade z dedičského práva.

Nasleduje rad dogmaticky orientovaných článkov. Doktorka *Lisa Isola* z Viedenskej univerzity sa zaoberá úvahami o uplatnení litiskrescencie (navýšenie spornej sumy v rámci procesu) pri žalobe z testamentu (*actio ex testamento*), čo v literatúre ešte nebolo dostatočne preskúmané na rozdiel od *actio iudicati*.⁴ Autorka poukazuje na prípady, v ktorých dochádzalo k zvýšeniu spornej sumy na dvojnásobok, najmä v prípade neochoty strany dostaviť sa k sudcovi, zároveň tento problém premieta do oblasti testamentárneho dedenia.

V štvrtom príspevku sa doktorka *Christine Lehne-Gstreinthaler* z Innsbrucku zamýšľa nad pôvodom premlčania (*praescriptio*) vo svete rímskych právnikov, pričom sa usiluje vypátrať, odkedy sa možno s týmto inštitútom v rímskom práve stretnúť, keďže v starorímskych reáliách nešlo o celkom bežný inštitút. Svoj výskum orientuje nielen na pole občianskeho, ako aj trestného práva. Dospieva k záveru, že do súkromného práva model premlčania prenikol z oblasti fiškálneho práva raného cisárstva.⁵

Napokon, profesorka *Hylkje de Jong* z Amsterdamu sa v nasledujúcom príspevku sústreďuje na odraz publiciánskej žaloby (*actio Publiciana*) v byzantskom práve. Analyzuje *Papiniánov* fragment v *Digestach* (D. 17, 1, 57), podľa ktorého bolo možné úspešne žalovať publiciánskou žalobou aj osoby, ktoré v dobrej viere nadobudli vlastníctvo vydržaním. Autorka následne skúma ďalšie možnosti uplatnenia tejto žaloby v neskorom byzantskom práve na podklade dôkladnej analýzy byzantských Bazilik.⁶

V rámci tohto ročníka nás mimoriadne zaujali – popri iných článkoch – aj dva vzletné príspevky. Ako prvý treba spomenúť duchaplný článok profesora *Andreasa Wackeho* z Kolína, ktorý bol blízkym priateľom aj nášho zosnulého pána profesora *Blaha* a viac krát vystúpil so svojimi príspevkami aj v Slovenskej republike.⁷ Zaoberá sa právnym významom pojmu „*tenor*“, ktorý po krátkom exkurze do operných reálií zasadzuje do kontextu latinsky hovoriacich právnikov.⁸ Posledným zmieneným článkom je štúdia profesora *Jana Hallebeeka* z Amsterdamu, ktorý nám približuje metódy výučby rímskeho práva v Holandsku, s ďalšou perspektívou vývoja tohto predmetu v 21. storočí.⁹

³ ARMGARDT, Matthias. Die Bedeutung des antiken jüdischen Rechts für das römische Recht und die antike Rechtsgeschichte am Beispiel der rabbinischen Rezeption und Modifikation der griechisch-hellenistischen diatheke als djathīqī und der donatio mortis causa. ZSS, *Rom. Abt.* 2020, 137, s. 39–69.

⁴ ISOLA, Lisa. Überlegungen zur Litiskrescenz bei der actio ex testamento. ZSS, *Rom. Abt.* 2020, 137, s. 70–135.

⁵ LEHNE-GSTREINTHALER, Christine. Zu den klassischen Ursprüngen des Verjährungsrechts. ZSS, *Rom. Abt.* 2020, 137, s. 136–172.

⁶ DE JONG, Hylkje. Die actio quasi Publiciana im byzantinischen Recht. ZSS, *Rom. Abt.* 2020, 137, s. 173–193.

⁷ WACKE, Andreas. Vom Wert inscriptions für die Quellen-Interpretation und zur Beweiskraft des paligenetischen Arguments für den Textinhalt. In: MACH, Peter – VLADÁR, Vojtech. *Historia et interpretatio Digestorum seu Pandectarum. Zborník z 18. konferencie právnych romanistov*. Praha: Leges, 2016, s. 87–122.

⁸ WACKE, Andreas. Das Rechtswort: Tenor – Neun Exegesen. ZSS, *Rom. Abt.* 2020, 137, s. 291–311.

⁹ HALLENBEEK, Jan. Teaching Roman Law in the 21st Century: A note on legal-historical education in the Netherlands. ZSS, *Rom. Abt.* 2020, 137, s. 194–227.

B. Germanistische Abteilung

Posledné ročníky právnohistorickej sekcie pozitívne prekvapovali svojím širokým záberom celých európskych právnych dejín. Aj v tomto ročníku možno nájsť viacero podnetných príspevkov. Sekciu otvára štúdia profesora histórie *David* Bachracha z Univerzity v New Hampshire, ktorá sa snaží načrtnúť nový pohľad na právne postavenie slobodných v otónskej ére Nemeckého kráľovstva.¹⁰ Príspevok je do značnej miery historiografický, oboznamuje čitateľa s rôznymi teóriami nemeckých a čiastočne aj francúzskych historikov, vysvetľujúcich ústavnú legitimitu štátu a panovníckej moci v ranofeudálnom období. Ústredné postavenie nadobúda v tejto štúdií objasnenie pojmu „*Herrschaft*“. Uvedené úvahy do značnej miery reflektujú aktuálnu diskusiu aj v našej historickej obci (napríklad o štátoprávnom charaktere Veľkej Moravy).¹¹ Z tohto dogmatického základu autor následne odvodzuje právne postavenie slobodných osôb v Nemecku a skúma jurisdikčnú právomoc panovníka vo vzťahu k nim až do vymretia Otonov.

Excelentný dojem zanecháva aj článok profesora *Albrechta Cordesa* z Goetheho univerzity vo Frankfurte nad Mohanom o stredovekom námornom práve.¹² Autor porovnáva päť právnych úprav, ktoré boli vydané v 13. storočí (benátsky zákon *Statuta navium* z roku 1255, katalánsky námorný kódex *Consuetudines et usu maris* z roku 1272, starofrancúzsky predpis *Jugements de la mer* spred roku 1286, dolnonemecký a hamburský zákon *Schipprechte* z roku 1270 a nórsky *farmannolog*, vyňatý z bergenského mestského práva, okolo roku 1276). Porovnáva ich vybrané inštitúty, pričom dôraz kladie na právne postavenie námorníkov a možnosť v určitých prípadoch vyhodiť tovar alebo osoby cez palubu. Občas sa vyskytujúce detailné úpravy určitých otázok interpretuje ako materiú, na ktorej zakotvení mali osobitný záujem námorníci ako organizovaná a sebavedomá vrstva. Dôkaz o účasti námorníkov (respektíve ich združení) v legislatívnom procese je zároveň najdôležitejším odkazom článku.

Doktor *Tobias Schenk* z Akadémie vied v Göttingene zaujme intelektuálne smelým článkom o vplyve inštitucionálnej štruktúry súdnictva v systéme Svätej ríše rímskej, Pruska a súčasnej Spolkovej republiky Nemecko, na procesný postup súdu a prípadný zmier strán v konaní pred ním.¹³ Poukazuje pritom nielen na reformu súdnictva, ktorú pod vplyvom *Samuela von Cocceji* zrealizoval *Fridrich Veľký*, ale aj na súčasné výsledky nemeckých personálnych požiadaviek na sudcov (PEBB&Y – *Personalbedarfsberechnungssystem*). V článku možno nájsť viacero aktualizčných momentov, autor neváha formulovať autentické závery vo vzťahu k personálnemu zabezpečeniu súdnictva v terajšom Nemecku.

Nasledujú dve štúdie od autorov z Frankfurtu nad Mohanom, ktoré zhodne inklinujú k právnej filozofii. *Joachim Rückert* sa v prvej z nich zamýšľa nad vzťahom *Friedricha von Savignyho* k náboženstvu, pričom upozorňuje na vzájomné súvislosti kresťanských

¹⁰ BACHRACH, David. Royal Justice, Freedom, and Comital Courts in Ottonian Germany. ZSS, *Germ. Abt.* 2020, 137, s. 1–51.

¹¹ Porovnaj: POHL, Walter. Staat und Herrschaft im Frühmittelalter: Überlegungen zum Forschungsstand. In: AIRLIE, Stuart et al. (eds). *Staat im frühen Mittelalter*. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie, der Wissenschaften, 2006, s. 39–41; LYSÝ, Miroslav. *Moravia, Mojmirovci a Franská ríša: Štúdie k etnogenéze, politickým inštitúciám a ústavnému zriadeniu na území Slovenska vo včasnom stredoveku*. Bratislava: Atticum, 2014, s. 110–147.

¹² CORDES, Albrecht. Die Regelung von Interessenkonflikten im Seerecht des späten 13. Jahrhunderts (Ein Vergleich). ZSS, *Ger. Abt.* 2020, 137, s. 52–90.

¹³ SCHENK, Tobias. Vom Reichshofrat über Cocceji zu PEBB&Y: Epochenübergreifende Überlegungen zu gerichtlichen Urteils- und Vergleichsquoten aus institutionengeschichtlicher Perspektive. ZSS, *Ger. Abt.* 2020, 137, s. 91–233.

prvkov a *Savignyho* náuky o práve.¹⁴ Ďalšia štúdia *Ralfa Seineckeho* mapuje dejiny právneho pluralizmu na podklade diskusií, ktoré v nemeckej právnej vede prebiehali od začiatku 19. storočia až do zániku Nemeckého cisárstva. Osobitnú pozornosť upiera na fenomén interlegality a ďalších inštitútov.¹⁵

Opomenúť nemožno ani jedinečný hosťovský príspevok profesorky *Naoky Matsumoty* z Univerzity v Tokyu, venujúci sa japonskej právnej vede v období expanzie do Mandžuska a druhej svetovej vojny.¹⁶ Autorka nás oboznamuje s jej najvýznamnejšími predstaviteľmi naprieč právnymi odvetvami. Osobitne zaujme zodpovedanie otázky, prečo sa tejto etape v dejinách japonského práva doteraz nevenovala takmer žiadna pozornosť.¹⁷

C. Kanonistische Abteilung

Najmladšia sekcia (106. ročník) aj tento rok ponúka zaujímavé spektrum príspevkov. Úvodná štúdia profesora *Andreas Thiera* z Zürichu skúma sémantický význam slov „antiqua“, „nova“ a „moderna“ v tradícii stredovekého kánonického práva. Poukazuje na exaktný systém pravidiel, ktorými vtedajšia kanonistika limitovala ich použitie. Na tomto podklade skúma vzťah stredovekej náuky cirkevného práva k fenoménu zmeny v práve, respektíve pokroku ako takému. Z článku vyplýva tzv. teória o legitimitate minulosti pred prítomnosťou.¹⁸ Etymológiou je ovplyvnený aj článok *Gerharda Köblera* o pôvode slov „cirkev“ a „cirkevné právo“ v nemeckom jazykovom prostredí.¹⁹ Na exaktnosť stredovekého cirkevného práva poukazuje aj štúdia o práve prednosti rôznych cirkevných hodnostárov a prelátov pri nástupe na liturgické slávenia, vrátane procesií. Článok poukazuje aj na niekoľko zaujímavých sporov v tomto smere.²⁰

Z radu článkov by sme chceli osobitne poukázať na štúdiu emeritného profesora *Dietra Straucha* o trestnom práve v stredovekom Švédsku, ktorá zaujme nielen bohatstvom informácií o relatívne málo známej téme, ale aj metodikou spracovania. Na základe presvedčivej práce s prameňmi uvádza čitateľa do špecifických zdrojov tamojšieho trestného práva. Po vykreslení východiskového stavu sa pozornosť autora koncentruje na vykreslenie zmien, ktoré v krajine nastali po prijatí reformácie na sneme vo Västerås (1527), v priebehu 16. a raného 17. storočia. Poukazuje na zákonodarné snahy jednotlivých kráľov, ktoré trestné právo, paradoxne, sprísňovali, pričom spomenúť možno napríklad nariadenie kráľa *Erika XIV.* z roku 1563, ktorý nariadil určité druhy zločinov stíhať biblickými trestami, bez možnosti omilostenia.²¹

Martin Gregor*

¹⁴ RÜCKERT, Joachim. Religion und Recht bei Savigny. ZSS, *Germ. Abt.* 2020, 137, s. 234–271.

¹⁵ SEINECKE, Ralf. Die deutschsprachige Rechtswissenschaft seit 1800 und der Rechtspluralismus. ZSS, *Ger. Abt.* 2020, 137, s. 272–363.

¹⁶ MATSUMOTO, Naoko. Die Rechtswissenschaft unter dem Kriegsregime in Japan: 1931–1952. ZSS, *Ger. Abt.* 2020, 137, s. 391–420.

¹⁷ Upozorňujeme aj na novú monografiu HONDA, Minoru. *Beiträge zur Geschichte des japanischen Strafrechts*. Berlin: Walter de Gruyter, 2020, s. 27 an. (najmä kapitola *Zur Methode und zum Gegenstand des Geschichtsverständnisses*).

¹⁸ THIER, Andreas. Semantiken des Alten, des Neuen und des Modernen im gelehrten kanonischen Recht: Beobachtungen zur Deutung von antiqua, nova, hodie und moderna in der Kanonistik des 12.–15. Jahrhunderts. ZSS, *Kan. Abt.* 2020, 106, s. 1–21.

¹⁹ KÖBLER, Gerhard. Kirche und Kirchenrecht auf dem Wege in und durch die deutsche Sprache. ZSS, *Kan. Abt.* 2020, 106, s. 22–49.

²⁰ NEUHEUSER, Hanns Peter. Die Präzedenz der Stiftsdignitäre vor dem Domkanonikern. ZSS, *Kan. Abt.* 2020, 106, s. 196–262.

²¹ STRAUCH, Dieter. Von der Geldbuße zu Gottes Gesetz: Die Reformation des schwedischen Strafrechts. ZSS, *Kan. Abt.* 2020, 106, s. 263–347.

* JUDr. Martin Gregor, PhD. Autor pôsobí ako zástupca vedúceho katedry na katedre rímskeho práva, kánonického a cirkevného práva na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. E-mail: martin.gregor@flaw.uniba.sk.